

Warszawa, 12 sierpnia 2013 roku

Prof. dr hab. Jerzy Makowski
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych
Uniwersytet Warszawski

**Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Dieu-Donné Moukétou-Tarazewicza
zatytułowanej: Potencjał ekoturystyczny prowincji Ngounié-Nyanga w Gabonie**

Recenzowana praca liczy nieco ponad 220 stron. Sam tekst rozprawy (bez strony tytułowej, podziękowań, dedykacji, motto, spisów: treści, rycin, skrótów, załączników i literatury zajmuje 174 stron; 90 stron częściowo bądź całkowicie wypełniają ilustracje i tabele. Praca napisana została w języku polskim chociaż nie jest to ojczysty język jej Autora. Mimo bardzo licznych potknięć językowych, a nawet błędów – tekst, poza nielicznymi na szczęście wyjątkami, jest zrozumiały. Tytuł rozprawy doktorskiej Pana magistra Dieu-Donné Moukétou-Tarazewicza dobrze oddaje jej treść.

Układ pracy jest jasny i logiczny, lecz podział jej treści na poszczególne rozdziały i podrozdziały – zdaniem recenzenta – jest nadmiernie rozbudowany i zbyt szczegółowy. Rozprawa składa się aż z siedmiu rozdziałów o bardzo zróżnicowanej objętości, liczących od 2 do ponad 60 stron, podzielonych dodatkowo na podrozdziały i jeszcze mniejsze ich części opatrzone numerami i tytułami, zawierające niekiedy mniej niż jedną stronę tekstu, np. 5.5.1, 5.5.4).

We wstępie Autor określił przedmiot badań i wskazał cele pracy – przede wszystkim „określenie potencjału dla ekoturystyki w regionie badań” (s. 9), „zbudowanie bazy danych /.../ do planowania i rozwoju ekoturystyki w prowincjach Ngounié i Nyanga” (s. 9) oraz „...opracowanie dokumentacji kartograficznej /.../ jako narzędzia wsparcia planowania wszelkich działań związanych z rozwojem sektora turystycznego w badanym regionie” (s. 9). Opisał też wstępnie położenie obszaru objętego badaniami – jest to południowo-zachodnia część Gabonu sięgająca (na zachodzie) wybrzeża Oceanu Atlantyckiego, obejmująca w przybliżeniu 1/5 powierzchni tego afrykańskiego kraju leżącego w strefie równikowej. Brakuje we

wstępie jasno sformułowanej hipotezy badawczej, chociaż przesłanki do jej sformułowania są oczywiste.

Rozdział zatytułowany "Podstawy teoretyczne: krajobraz i ekoturystyka" – drugi rozdział pracy, złożony z sześciu podrozdziałów, jest w dużej mierze prezentacją „stanu badań” nad interesującą Autora problematyką i mógłby nosić taki tytuł, zawiera bowiem relację poglądów na temat krajobrazu jako przedmiotu badań geograficznych oraz metod stosowanych w tych badaniach. Autor sięga tu do wybranych, klasycznych dzieł literatury naukowej, w tym do prac Kondrackiego i Richlinga. Za interesujące należy uznać rozważania dotyczące ekoturystyki: znaczenia krajobrazu w ekoturystyce oraz koncepcji ekoturystyki i jej funkcji. W tym rozdziale zasygnalizowano także podstawowe cechy ekoturystyki w Gabonie – „nowego obszaru działalności gospodarczej” – jak pisze Autor (s. 28). Najwięcej uwagi poświęcił Autor regionowi badań przedstawiając propozycję jego podziału „...na pięć potencjalnych obszarów ekoturystycznych” (s. 32). Struktura rozdziału drugiego jest dość zawiła, a część jego treści mogłaby być przeniesiona do dalszych rozdziałów.

W rozdziale trzecim omówione zostały współcześnie stosowane w badaniach geograficznych techniki i narzędzia: teledetekcja, skanowanie, digitalizacja, GPS (globalny system wyznaczania pozycji) i Systemy Informacji Geograficznej, o dużym i szybko rosnącym znaczeniu dla turystyki w ogóle i ekoturystyki w szczególności. Rozdział ten niewątpliwie jest dobrze napisany, ale umieszczenie go w tym miejscu pracy, zdaniem recenzenta, jest dyskusyjne tym bardziej, że metodom badawczym poświęcił Autor cały rozdział piąty.

„Opis obszaru badań” to tytuł najobszerniejszego, czwartego rozdziału pracy doktorskiej Pana magistra Dieu-Donné Moukétou-Tarazewicza. Przedstawiono w nim lokalizację badanego terenu (nazywanego w tej części pracy regionem Ngounié-Nyanga, s. 68) i omówiono „naturalne komponenty krajobrazu” (klimat, wody, budowę geologiczną, ukształtowanie powierzchni, pokrywę glebową, roślinność) oraz antropogeniczne elementy krajobrazu (elektrownie wodne, kamieniołomy i drogi). Autor w szczegółowy sposób opisuje komponenty krajobrazu, nie udaje Mu się jednak uniknąć powtórzeń, uproszczeń, niewłaściwych sformułowań i błędów: lokalizacja obszaru badań w tym rozdziale to w istocie powtórzenie informacji ze

wstępu uzupełnione o współrzędne geograficzne, „zwrotnikowe deszcze” to prawdopodobnie deszcze zenitalne (s. 48), niektóre mapy nie mają skali ani podziałki (np. Ryc. 4, 9), brak objaśnień do legendy mapy geologicznej (Ryc. 7), zamieszczony blokdiagram nie jest przekrojem geologicznym (s. 56), wątpliwy zdaniem recenzenta jest wiek skał podłoża (punkt a - na str. 58), błędne datowanie trzeciorzędu (s. 61), niezrozumiałe nazwy jednostek morfostrukturalnych (s. 74), przesadzone informacje o ogromnej twardości wapieni (twardość 3-4 – to mniej niż średnia w skali Mohsa), brak odniesień do literatury przedmiotu (4.2.1) lub przeciwnie – odwołania do pozycji literatury nie umieszczonych w jej spisie (Autor często powołuje się na własne badania i prace opublikowane, np. w 2001, 2009 lecz nie zamieścił ich w spisie literatury). Błędy literowe pomijam.

Cały rozdział czwarty sprawia wrażenie napisanego w ogromnym pośpiechu, podobnie jak cała praca, i wyjątkowo źle zredagowanego. Mimo licznych usterek jest to wartościowa część pracy, która po uporządkowaniu i starannym zredagowaniu może być bardzo interesującym wkładem jej Autora (dzięki własnym badaniom) w poznanie środowiska tej części Afryki.

Dwa kolejne rozdziały to najważniejsze i najlepiej napisane, także pod względem językowym, części rozprawy. W rozdziale piątym (ok. 40 stron objętości), zatytułowanym „Metodologia badań” omówione zostały zastosowane w pracy procedury badawcze. Autor przeanalizował obrazy satelitarne (Landsat i SPOT) obejmujące obszar badań, zdjęcia lotnicze oraz odnoszące się do tego regionu analogowe i cyfrowe mapy topograficzne, mapy geologiczne i mapy glebowe.

Uzupełnieniem dostępnych materiałów, a także formą ich weryfikacji i aktualizacji były badania terenowe z zakresu geologii i geomorfologii, fitogeografii i użytkowania ziemi. W toku badań terenowych zebrano również informacje o obiektach niewidocznych na obrazach satelitarnych i mapach, m.in. o jaskiniach, miejscach częstego przebywania dzikich zwierząt, a także informacje na temat infrastruktury turystycznej i historii regionu (wywiady z szefami wiosek). Cennym plonem była kolekcja botaniczna i dokumentacja fotograficzna. Prace terenowe umożliwiły doktorantowi inwentaryzację obiektów o potencjale turystycznym wraz z precyzyjną ich lokalizacją (współrzędne geograficzne określone przy pomocy

GPS), co przedstawiono na stosownych mapach (ryc. 52, 53). Do przetwarzania danych pochodzących z różnych źródeł i opracowania bazy danych oraz map tematycznych Pan magister Moukétou-Tarazewicz wykorzystał programy komputerowe: ERDAS (8.5), Arcview (3.2a), ArcGIS (9.3) i CorelDraw (11). Wybór programów, sposób ich zastosowania i osiągnięte wyniki dowodzą dobrej znajomości technik informatycznych oraz wspomagających badania programów komputerowych służących przygotowaniu map i innych opracowań, przydatnych w tym przypadku do weryfikacji tej pracy doktorskiej. Godzi się podkreślić, że przy definiowaniu tras turystycznych Autor wziął pod uwagę nie tylko rozmieszczenie interesujących obiektów, istniejących dróg i czasu podróży ale również piękno krajobrazu (s. 144). Graficznym wyrazem kompetencji Doktoranta jest dołączona do pracy jako wkładka mapa ekoturystyczna wykonana w skali przeglądowej.

„Wyniki i dyskusje” to szósty rozdział pracy, złożony z kilku podrozdziałów, poświęcony kwestiom gromadzenia danych służących opracowaniu banku danych o środowisku przyrodniczym, społeczno-ekonomicznym i kulturowym regionu badań, definicji jednostek krajobrazowych oraz dokumentacji kartograficznej. Najbardziej interesującą częścią tego rozdziału jest podział regionu badań na pięć obszarów ekoturystycznych (Ryc. 63) oraz ich charakterystyka wykorzystująca wcześniej uzyskane wyniki, przykłady tras ekoturystycznych oraz przykładowe formy aktywności turystycznej (Tab. 20). Atutem tej części pracy są znakomite fotografie wykonane przez Autora.

Ostatni podrozdział rozdziału szóstego właściwie jest już formą podsumowania pracy – a wraz z „uwagami końcowymi i zaleceniami” (rozdział siódmy) zawierającymi propozycje uzupełnienia bazy danych i kontynuacji badań – stanowi logiczne zakończenie pracy.

Głównymi wadami pracy doktorskiej Pana magistra Dieu-Donné Moukétou-Tarazewicza są bardzo liczne błędy językowe wynikające prawdopodobnie z pośpiechu. Wydaje się, że mogłyby one być usunięte przy wnikliwej lekturze napisanego tekstu i starannej jego redakcji. Rażą one tym bardziej, że występują praktycznie tylko w czterech pierwszych rozdziałach pracy. Redakcja rozdziałów piątego, szóstego i siódmego nie budzi zastrzeżeń. Do tego rodzaju usterek winny być zaliczone niewłaściwie użyte terminy odnoszące się do środowiska

przyrodniczego i zachodzących w nim procesów, bądź niewłaściwe ich tłumaczenia na język polski. Szkoda, że Autor decydując się na pisanie pracy w języku polskim nie sięgnął do literatury w tym języku i nie zastosował zawartej tam terminologii.

Mimo wspomnianych wad całość pracy oceniam pozytywnie. Zawiera ona wiele elementów wartościowych, a nawet nowatorskich. Wysoko oceniam ambitne cele, które Autor postawił przed sobą oraz dobór metod badawczych służących ich osiągnięciu. Uznanie budzi sposób rozumowania Autora, używane przez Niego argumenty i formułowane wnioski. Bardzo wysoko oceniam oryginalną bazę danych oraz opracowania kartograficzne wykonane przez Autora, a zwłaszcza mapę ekoturystyczną Jego autorstwa. Godzi się podkreślić jako zaletę pracy trafny dobór ilustracji dokumentujących omawiane w rozprawie zagadnienia.

Podsumowując stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana magistra Dieu-Donné Moukétou-Tarazewicza zatytułowana: „Potencjał ekoturystyczny prowincji Ngounié-Nyanga w Gabonie” spełnia warunki określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym, a doktorant wykazał się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Pozwala mi to postawić wniosek o dopuszczenie Pana magistra Dieu-Donné Moukétou-Tarazewicza do dalszych etapów przewodu doktorskiego i publicznej obrony.